

דף קג

'פרט למתפיס עולה לבדק הבית... אלא אפילו למאן דאמר דלא תפסי הני מילי בבשר, אבל עור – תפיס' – אין הכוונה לומר שעור הקרבן חולין גמורים הוא ואינו קדוש בקדושת קרבן כלל ולכך חלה עליו קדושת בדק הבית – שהרי מבואר בסוגיא דלהלן (בע"ב) שהעור טעון התר לכהנים על ידי הזריקה, כבשר [ומשנה ערוכה היא (לעיל מג.) שהדם מתיר העור לכהנים], וכל עוד לא נזרק הדם יש בו מעילה ובכלל קדשי ה' הוא. אלא ודאי גם העור קדוש בקדושת הגוף עם הקרבן, אלא שמבחינה ממונית הרי הוא של הבעלים ולא יצא מרשותן [ובזריקה זוכים בו הכהנים כשאר מתנות כהונה]. הלכך יש יכולת ביד הבעלים להתפיס העור בקדושת בדק הבית (עפ"י קהלות יעקב תמורה יג).

וע"ע בחדושי אגדות מהרש"א פסחים נו; דובב מישרים ח"ג צז; עמודי אור קכא, ג. וע"ע בשו"ת אחיעזר (ח"ב כה, ט) שכתב לחדש שבעצם כל הקרבן הרי הוא שייך לבעליו. והעיר לסייע גם מכאן.

על קושיית התוס' (בד"ה לא) – ע' בשער המלך ביכורים יב; דבר אברהם ח"א יב. וראה בארוכה בחדושי הר צבי כאן.

'אשם הוא, אשם אשם לה' – כל שבא משום חטאת ומשום אשם ילקח בו עולות, הבשר לשם עורה (אולי: והעור) לכהנים' – יש לתת טעם מדוע נכתב דין זה באשם תלוי דוקא; לפי שבאשם תלוי מצוי הדבר, שנודע לו שחטא או שלא חטא ונעשה הקרבן 'מותר'.

ועוד יש חידוש מסוים באשם תלוי, שהרי מתחילתו הופרש על הספק וכשנודע לו שלא חטא הייתי אומר שיצא לחולין, כאילו הופרש על תנאי. או להפך, הייתי אומר כיון שמתחלה הופרש על הספק, אין כאן טעות כלל כשנודע לו שלא חטא – לכך השמיענו הכתוב שכל המותרות לנדבה הולכים (טעמא דקרא להגר"ח קניבסקי שליט"א, ויקרא).

'מוקמינא ליה במקדיש נכסיו וכדרבי יהושע... ואפילו לרבי יהושע דאמר אדם חולק הקדישו, הני מילי בשר אבל עור – תפיס' – לפרש"י נראה שדברי ר' יהודה מתפרשים רק כשיטת ר' יהושע שהמקדיש נכסיו לבדק הבית בסתם, הזכרים התמימים ייקרבו לעולה ועורותיהם קדושים בקדושת בדק הבית ואינם ניתנים לכהנים. אבל לר' אליעזר, כיון שהראויים לעולה נמכרים לצורכי עולות, הרי הם כשאר עולות שעורותיהן לכהנים. [והביטוי 'אפילו לרבי יהושע' אינו בא להורות כל שכן לר' אליעזר, אלא כלומר אעפ"י שאמר ר' יהושע שהזכרים קרבים לעולה, העור נתפס בקדושת בדק הבית. כן פרש"י].

ואולם מדברי הרמב"ם (מעשה הקרבנות ה, כא; ערכין ה, ז) נראה שלא פרש כן, כי הנה פסק כרבי אליעזר (שכן היא גם דעת ר' עקיבא במקום אחר), וגם פסק את האוקימתא שבכאן (וכבר תמה על כך ה'לחם משנה' שם). וכנראה פרש שכשאמרו 'וכדרבי יהושע' היינו לומר אפילו לר' יהושע, וכל שכן לר' אליעזר, וכמשמעות הלשון שבהמשך.

ובאור הדברים; לדעת ר' אליעזר אין אדם מחלק הקדשו, וכוונתו היתה להקדיש כל נכסיו לבדק הבית ללא יוצא מן הכלל, אלא שאותם דברים הראויים למזבח יש למכרם לצרכי עולות ושלמים מפני שהם מקודשים מאליהם בקדושת מזבח. אך כיון שהאדם התפיס לבדק הבית, פשוט שעורותיהם אינם נחלקים לכהנים, שהרי הם ממון הקדש מתחילתם, עוד קודם שההקדש מכרם. הלכך האדם שקנאם אין לו שום זכות ממונית בעור. לכן לר' אליעזר פשוט שהעור של העולות שנמכרו, אינו ניתן לכהנים כי

ממון בדק הבית הוא. ואמרו שאפילו לר' יהושע שאדם מחלק הקדשו, ולכאורה כל הראוי למזבח לא הוקדש כלל מתחילה לבדק הבית, אעפ"כ מודה לענין העור היות ואינו חלק הראוי למזבח, חלה עליו קדושת בדק הבית (ובח תודה. וכ"כ בקיצור בקרן אורה. וכעין זה במרכבת המשנה ואבן האול על הרמב"ם הל' מעשה"ק שם. וע"ע בשפת אמת).

לכאורה יש להביא סעד לפירוש זה, שהרי אם יקדיש אדם בפירוש את עור בהמתו לבדק הבית – הלא גם לר' אליעזר עורה לא ינתן לכהנים. הרי שדרשת ר' יהודה 'פרט להקדש' ודאי יש לה מקום גם לר' אליעזר. ואם כן, מהו זה שאמרו 'וכרבי יהושע' דוקא? אך להרמב"ם אתי שפיר דרבנן אשמעינן, שאפילו לרבי יהושע כן הוא הדין.

'עולת גרים נשים ועבדים מנין, תלמוד לומר עור העלה – ריבה' – לפי גירסא זו משמע שלדעת תנא דברייתא, עולת גר שמת – עורה ניתן לכהנים, ודלא כר' יוסי בר' יהודה (וכ"מ בפירוש הראב"ד לתורת כהנים, ובספר ברכת הובח). ולכאורה כן הוא הדין לרבי יהודה שמיעט מעלת איש פרט לעולת הקדש, אין לו מיעוט לגר שמת. וכן כתב בספר ליקוטי הלכות, ופסק כן בפשיטות ללא חולק (שם בתורת הקדשים). וכן נקט בספר פנים מאירות.

ואולם מרש"י משמע שלא גרס 'גרים'. וכן נראה מדברי הרמב"ם (מעשה הקרבנות ה, כא) שגרס 'עכו"ם' במקום גרים. (ובחק נתן כתב הגיה בלשון הרמב"ם 'גר' במקום עכו"ם, לפי שפסק כר' יהודה, ולשיטתו אין הגר שמת ממועט, וכנ"ל).

א. לכאורה נראה שר' יהודה, הגם שדורש 'איש' פרט להקדש, אינו חולק על דין גר שמת, כשם שלא מצינו שחולק על הדין שבמשנה, שעולה שלא עלתה לאיש – אין עורה לכהנים. וכן הרמב"ם פסק הן בעולת הקדש והן בעולה פסולה שאין עורן לכהנים. ונראה ששניהם נכללים במיעוט ד'עלת איש' ויבואו שניהם. והוא הדין והוא הטעם בעולת גר שמת, שודאי אינה עולת איש. [ולא הבנתי מש"כ בברכת הובח ובזבח תודה, שהרמב"ם שכתב עולת עכו"ם עורה לכהנים, כל שכן עולת גר. מאי כל שכן הוא, הלא זה אין לו בעלים].

ואולי אף לפי גירסת הברייתא בספרים שלנו (וכ"ה בפסקי הרי"ד), יותר יש לפרש 'גרים' בגר תושב שנדב עולה, מאשר גר שמת ללא יורשים. היוצא מזה שלא מצינו בפירוש מי שחולק על דינו של ר' יוסי בר' יהודה. וכן צידד בדבר בשפת אמת. וכן נראה מתוך דברי הכס"מ (מע"ה"ק ה, כא. וע"ע בצאן קדשים) שאין מי שחולק שעולת גר שמת עורה אינו ניתן לכהנים. **ב.** לפי הגרסא לרבנות עולת עכו"ם, משמע שאינם בכלל 'איש'. וצ"ע בערכין ה: ובתוס' שם ובספר הפלאה שבערכין. וכ"כ התוס' בב"ק פח. (ד"ה יאה). אבל לפי הגרסא שלפנינו י"ל שעכו"ם בכלל 'איש', ועורותיהם ניתנים לכהנים ללא צורך בריבוי, וכמו שכתב בספר פנים מאירות. וע"ע במובא ביוסף דעת סוטה כו: [ועבד, אעפ"י שבכלל 'איש' הוא (עתוס' ב"ק שם), הוצרכנו לרבנותו משום היקשו לאשה שאינה בכלל 'איש'].

ג. מכך שצריך מיעוט לעולת גר שמת, משמע שלולא כן היה העור לכהנים, ואין אומרים שמיד במותו מתפשט קנין ההקדש על הבהמה כולה וממילא כבר זכה ההקדש בעור – ע' בענין זה בחדושי הגרז"ר בענגיס ח"א לה.

(ע"ב) 'זחכמים אומרים: אין לא ראינו ראייה אלא יצא לבית השריפה' – אף על פי שפסול זה אינו מוגדר כ'פסולו בקודש' לענין שאם עלה לא ירד (ע' לעיל פד), מכל מקום לענין שטעון שריפה, הרי הוא כשאר פסולי המוקדשין, שלענין זה הגדר הוא כל דבר שפסולו אירע במקדש טעון שריפה (עפ"י שו"ת אחיעזר ח"ג נד, א. ע"ש ובתוס' יו"ט כאן).

'אמר אביי: מדסיפא רבי היא רישא נמי רבי היא, ומודה רבי שאין הפשט קודם זריקה' – כלומר, העיקר תלוי אם הפסול אירע קודם הפשט העור, כי אז אין עורותיהן לכהנים, ואם ארע אחר ההפשט

– העור לכהנים. אך אם כן צריך באור מה באה הרישא ללמדנו, הלא הכל תלוי בהפשט, כדקתני סיפא? ויש לומר שתלוי הדבר גם בשעת הזריקה – כאשר אירע הפסול בדם; שאם היה זה קודם הזריקה – הדם לא התיר את העור ואינו ניתן לכהנים, (וכמבואר בתוספתא יא), ומחלוקת רבי ור' אלעזר בר' שמעון היא בפסול שאירע בבשר (עפ"י שפת אמת. וע' הסבר נוסף בפנים מאירות).
ולפי זה מצאנו עור שיוצא לבית השריפה – כשנפסל הדם, ואולם ר' חנינא שאמר 'מימי לא ראיתי' דיבר על מצב שהופשט כדינו (כמבואר להלן קד). והרי אין להפשיט העור אלא לאחר זריקה כשרה. וכל זה כלול בדברי הגמרא להלן שם (עפ"י חדושים ובאורים יב,ד).

דף קד

'קסבר נמצאת טריפה בבני מעיים – מרצה' – טעם הדבר לא התברר, מדוע מרצה והלא הוברר שהיה טריפה. ואולי היתה להם דרשה כלשהי לדין זה.
והיה מקום לומר שהרי הן כקדשים שמתו שאינם אסורים אלא מדרבנן, ובאופן זה חכמים לא אסרו (וכן כתב לפרש בחזו"א בכורות כג. וע"ע במה שצייד בב"ק כ,טו), אך לשון 'מרצה' משמע שריצוי גמור הוא, וכן מבואר מלשון רש"י ותוס'. וצריך עיון (עפ"י חדושים ובאורים זבחים יב,ד).
וע' בשו"ת הרשב"א (ח"א תשל), שהוכיח והשוה דין זה עם דין תערובות איסורים, שהידועה גורמת חלות הדין. וצ"ב.

'אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: הלכה כר' עקיבא... והלכתא כדברי חכמים (בשר בקבורה והעור בשריפה)' – יש מפרשים שזה שהסיקו הלכה כחכמים, הכוונה לתמים שיצא לבית השריפה ודלא כר' חנינא סגן הכהנים, אבל בבעל מום – לא נחלקו חכמים על רבי עקיבא. וכן פסקו הרמב"ם (בכורות ג,י ובכס"מ) והסמ"ג (עשין, ריא) שבכור בעל מום שנמצא טריפה הבשר ייקבר, אבל עורו יאותר בו הכהנים.

ואולם דעת כמה ראשונים שחכמים נחלקו גם בבעל מום, שלעולם העור ייקבר [ורק בתמים ובמקדש הצריכו שריפה, לא בגבולין] – כן דעת הר"י (מובא באו"ז ח"א בכורות תקד ובשו"ת מהר"ם ד"פ יד) והרא"ש (בכורות ה,ב) ועוד (ע' בשו"ת מהר"ל קח, ובחדשות – כנ"ב). וכן פסק בשולחן ערוך (יו"ד שז,ב).

– כתב רש"י: **'זה עור בשריפה – לא ידענא טעמא מאי'**, שהרי העור חולין הוא ומדוע טעון שריפה. ויש מפרשים על פי מה שכתב רש"י בתמורה (לד ד"ה בשק) לענין שער נזיר ודומיו, שאין די להם בקבורה כיון שאינם מתכלים עד זמן מרובה, חוששים שמא יחטטו אחריהם, הלכך טעונים שריפה. ויש לומר שהוא הדין לעור (מובא בגליונות קהלות יעקב. וכ"כ בפסקי הרי"ד, אלא שחסרון דברים יש שם. וע"ע בע"ז סב:).
וכן בה"ג (הל' בכורות) העתיק כגרסה זו. ועתוס' בכורות לב:

(ע"ב) 'אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מקום יש בהר הבית ובירה שמו' – לפי זה משנתנו שנקטה 'ואם אינן נשרפין נמצותן נשרפין בבית הבירה' – דיברה רק באופן מסוים, כאשר נפסלו אחר זריקת הדם (לרב נחמן) או רק לאחר יציאתן (לתני לוי), אבל נפסלו קודם זריקה – נשרפים בעזרה, כמו שאמרו בסמוך. [ואילו לריש לקיש שהכל קרוי 'בירה', כללה המשנה כל האופנים]. ויש לדקדק מדוע סתמה המשנה את דבריה (כן העיר בקרן אורה).